

УДК: 346.12

О.А. Рассомахіна

DOI: 10.36919/2312-7812.3.2022.89

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У статті проаналізовано доктринальні підходи та положення господарського законодавства щодо порядку здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану. Надано визначення поняття воєнний стан та спеціальний режим господарювання. Виокремлено основні елементи механізму спеціального режиму господарювання. Проаналізовано основні нормативно-правові акти у даній сфері та узагальнено положення господарського законодавства стосовно здійснення господарської діяльності в період війни. Визначено основні заходи правового режиму воєнного стану у сфері господарювання. Показано вплив розвитку господарського законодавства воєнного періоду на порядок здійснення окремих видів господарської діяльності. Надано оцінку стану правового регулювання у сфері господарської діяльності в умовах воєнного стану. Ідентифіковано основні проблеми для сфери економіки й господарювання, породжені воєнним вторгненням на територію України держави-агресора.

Метою статті є висвітлення теоретичних і практичних засад здійснення та порядку регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану; дослідження змін у господарському законодавстві, які сталися у даний період.

У процесі дослідження застосовувалися філософські та загальнонаукові методи пізнання, національне законодавство та правова доктрина у сфері господарського права, а також результати окремих економіко-статистичних досліджень.

Обґрунтовано, що державою в особі уповноважених нею органів вжито належних заходів, які створюють умови для провадження господарської та підприємницької діяльності зацікавленими суб'єктами в умовах війни, створено відповідний механізм їх організаційного забезпечення у законодавстві. Органи державної влади та місцевого самоврядування зобов'язані продовжувати функціонування та здійснення своїх повноважень в умовах воєнного стану. У кінцевому підсумку вжитих заходів виявилось достатньо для забезпечення безперебійного ведення господарської та підприємницької діяльності усіма зацікавленими суб'єктами, підприємствами, установами та організаціями усіх форм власності.

З'ясовано, що саме Конституцією України та Законом «Про правовий режим воєнного стану» визначається правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану.

Розроблено визначення поняття спеціальний режим господарювання, яким визначено порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану, що характеризується наявністю заборон та обмежень стосовно прав та інтересів суб'єктів господарювання, а також наявністю ряду важливих пільг для них у даний період.

The scientific work analyzes doctrinal approaches and provisions of economic legislation regarding the procedure of economic activity under martial law. Definitions of the concept of martial law and special economic regime are given herein. The main elements of the mechanism of special economic regime are highlighted. The main legal acts in this field were analyzed and the provisions of economic legislation in the field of economic activity during the war time were summarized. The main measures of the legal regime of martial law in the sphere of economy were defined. The impact of development of economic legislation on the procedure of carrying out certain types of economic activity during the war period is shown. An assessment of state of legal regulation in the field of economic activity during the conditions of martial law is provided. The main problems

in the sphere of economy and management, caused by military invasion of the territory of Ukraine by the aggressor state, have been identified.

The aim of the article is to highlight the theoretical and practical principles of regulation of economic activity under the conditions of martial state and to study changes in economic legislation, that occurred in this period of time.

In the process of the research philosophical and general scientific methods of cognition were used, as well as national legislation, legal doctrine in the field of economic law and the results of economic and statistical studies.

It is substantiated, that authorized bodies of the state have taken appropriate measures to create conditions for economic and entrepreneurial activities by all interested subjects during war period, and the appropriate organizational mechanism has been created in Ukrainian legislation. State bodies and local governments are obliged to continue functioning and exercising their powers during the wartime period. Undertaken measures turned out to be sufficient to ensure economic activity of all interested subjects, enterprises, institutions and organizations of all forms of ownership.

It was found, that legal status and limitations of rights and freedoms of citizens and rights and legal interests of legal entities under martial conditions are identified in the Constitution of Ukraine and the Law of Ukraine On Legal Regime of Martial State.

In the process of the research the definition of special economic regime during the war period has been developed, which is defined as procedure for carrying out economic activities under martial state, that is characterized by prohibitions, restrictions regarding rights and interests of business entities, as well as by a number of important privileges for them during this period.

Ключові слова: воєнний стан, державне регулювання економіки, господарська діяльність, економіка, засоби державного регулювання господарської діяльності, нормативно-правове регулювання, підприємство, спеціальний режим господарювання.

Key words: martial law, state regulation of the economy, economic activity, economy, means of state regulation of economic activity, normative and legal regulation, enterprise, special economic regime.

Постановка проблеми. Військове вторгнення Російської Федерації на територію України, оголошення 24 лютого 2022 року воєнного стану в нашій державі та його продовження на наступні періоди, його запровадження на всій території України, процеси мобілізації у нашій державі, - все це спричинило багато негативних наслідків для усіх сфер життя українського суспільства. Дані несприятливі наслідки породили низку гуманітарних, економічних, соціальних і міжнародних глобальних проблем загалом і правових проблем зокрема, які мають безпосереднє відношення, як до юридичної науки в цілому, так і до науки господарського права. Одними із найбільшійших серед таких проблем стали питання, пов'язані зі створенням умов подальшого розвитку та забезпеченням безперервного функціонування економічної системи України у цей особливий період, а також створенням підґрунтя для відновлення у майбутньому національної економіки у повоєнний період. За даними експертів Інституту Київської школи економіки станом на вересень 2022 року загальна сума прямих збитків інфраструктури в Україні сягає \$ 114,5 млрд, з початку війни пошкоджено та зруйновано 412 промислових підприємств, 141 об'єкт соціальної інфраструктури, 1153 культурні, спортивні та туристичні об'єкти, загальна сума завданих підприємствам та промисловості збитків сягає \$ 9,7 млрд [1]. Серед підприємств, які найбільше постраждали, Маріупольський металургійний комбінат імені Ілліча, підприємство

«Азовсталь», державний завод «Антонов», Кременчуцький НПЗ, Андріївський коксохімічний завод, Одеський нафтопереробний завод, Київський завод Coca-Cola, ДП «Зоря-Машпроект», ПАТ «Монделіс Україна» [2]. За даними Національного банку України прогнозований рівень дефіциту державного бюджету на кінець року може сягнути 25% ВВП, рівень інфляції на кінець цього року може сягнути 30% [3], крім того, у світі посилюються інфляційні та кризові процеси [4], що не може не позначитися на результатах господарської та підприємницької діяльності, яку необхідно продовжувати та розвивати навіть у таких вкрай важких умовах задля уникнення фінансового краху та втрати впливу над економічними процесами, забезпечення обороноздатності держави та її суверенітету. Перед наукою господарського права постало загальне завдання пошуку моделей правового регулювання господарських відносин в умовах війни та післявоєнний період, а також конкретні завдання: віднайти дієві механізми та методи вдосконалення господарського законодавства з урахуванням вищенаведених факторів, пошуку концепцій змін до господарського законодавства, оцінки їх практичної ефективності, виходячи з основ господарського законодавства та принципів господарювання. Усе вищезазначене свідчить про актуальність досліджень проблем правового регулювання господарської діяльності та господарських відносин в умовах воєнного стану, а також визначення перспектив розвитку даного механізму у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про актуальність обраної теми із врахуванням комплексного характеру предмета господарського права та вимушених умов практичної реалізації та навіть апробації такого правового інституту інших видів спеціальних режимів господарської діяльності, як порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану. Розкриттю основних теоретичних та практичних засад порядку здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану, форм, методів та засобів державного впливу на економіку в даний особливий період присвячено науковий доробок ряду вітчизняних та деяких зарубіжних дослідників. Дослідження проблем спеціального режиму правового регулювання здійснювали у своїх працях такі вчені, як Зельдіна О.Р., Крупа Л.В. та інші. Дослідженню спеціального режиму господарювання та загальних засад правового режиму господарської діяльності в умовах воєнного стану присвячені наукові праці Задихайла Д.В., Кобзар Т.В., Крупи Л.В., Кучер В.О., Мазалової А.О., Матвєєвої А.В., Подцерковного О.П., Швидкої Т.В., Щербини В.С. та інших. Разом з тим, комплексного аналізу правового регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану до недавнього часу не надавалося. Одним із перших фундаментальну розробку правового регулювання господарської діяльності в особливий період, в якій розкрито зміст організаційно-господарських, господарсько-виробничих, внутрішньогосподарських відносин в умовах воєнного стану, здійснив Прохоренко М.М. [5]. Визначення головних засад подолання економічних проблем в умовах воєнного стану здійснила у своєму дослідженні Обіход Т.В. [6]. А шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного та післявоєнного стану дослідили Гавриленко А.С., Костьов'ят Г.І., Куриліна О.В. [7]. Однією із перших фундаментальну розробку теоретичних засад спеціального режиму господарювання в умовах воєнного стану здійснила Швидка Т.В. [8], навівши його визначення, особливості, елементи його механізму та класифікацію. Не залишилися поза увагою науковців й окремі, спеціальні

питання реалізації того чи іншого виду господарських відносин в умовах спеціального режиму воєнного стану. Зокрема, механізм передачі, примусового відчуження майна у юридичних та фізичних осіб для потреб держави в умовах режиму воєнного стану досліджувала Хребтова А.А. [9]. Фінансово-економічні процеси в Україні в умовах воєнного стану дослідив у своїй праці Лутак О.М. [10], відзначивши, що вітчизняні економіка сьогодні стає одним із пріоритетних фронтів, який визначатиме подальший перебіг військових дій та спроможність держави Україна успішно відбудуватися після закінчення війни. Особливості оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в умовах воєнного стану дослідили Ментух Н.Ф. та Шевчук О.Р. [11]. Особливості валютного регулювання в умовах воєнного стану дослідили у своїй науковій праці Манжура О.В., Краус Н.М. та Краус К.М. [12]. Особливості розвитку будівельної галузі в умовах воєнного стану досліджувала у своїй роботі Коба О.В. [13]. А особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності дослідили у своїй роботі Скрипник С.В., Процевят О.С. та Воронова О.В. [14]. Аналіз стану дослідження даної проблематики та їх змісту дає підстави стверджувати, що активізація досліджень спеціальних режимів господарювання та порядку господарювання в умовах воєнного стану відбулася у зв'язку із початком війни на Сході України ще у 2014 році, окремі аспекти даної проблематики не залишають байдужими, як вчених-правників, так і вчених-економістів. Разом з тим, науці господарського права не вистачає комплексного підходу та комплексного бачення розвитку, як теоретичних, так і практичних, засад регулювання інших видів спеціальних режимів господарської діяльності, теоретичних розробок побудови механізму правового регулювання господарських відносин та здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану.

Метою дослідження є висвітлення ролі науки господарського права України у воєнний, а також і післявоєнний період, визначення тенденцій її глобального впливу на розвиток теоретичних і практичних засад здійснення та порядку регулювання господарської діяльності в умовах воєнного стану; дослідження змін у господарському законодавстві.

Методи дослідження. У процесі дослідження використовувалися філософські та загальнонаукові методи пізнання, зокрема, загальносоціологічний метод, історичний метод, формально-логічний, системно-функціональний та спеціально-юридичний методи. У ході дослідження було проаналізовано зміни у господарському законодавстві України, які регулюють порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану, а також результати окремих економіко-статистичних досліджень.

Виклад основного матеріалу. Уся сукупність правових норм, які регулюють спеціальні режими господарювання, отримала своє місце у Розділі 8 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року № 436-IV. У даному розділі та у спеціальному законодавстві об'єднано різноманітні за видами та метою спеціальні режими господарювання. Правовий режим воєнного стану віднесено до інших видів спеціальних режимів господарської діяльності, визначених Главою 41 цього розділу, та врегульовано всього двома статтями 417 та 418 ГК України.

У науці господарського права на рівні теоретичних розробок спеціальний режим господарювання пов'язують зі спеціальним правовим регулювання окремих видів діяльності або особливими умовами здійснення господарської діяльності. До елементів спеціального режиму господарської діяльності традиційно відносять:

1) наявність системи спеціальних органів, що здійснюють державне регулювання у відповідній сфері чи у відповідний особливий період; 2) наявність спеціальних засобів державного регулювання господарської діяльності, визначених законодавством, та спеціальних санкцій за порушення умов її здійснення; 3) існування спеціального правового статусу суб'єкта господарювання, який характеризується певними правовими заборонами, обмеженнями, пільгами щодо здійснення відповідних прав або реалізації певних видів господарської діяльності та встановлюється з метою забезпечення інтересів національної економіки та національного товаровиробника.

Спеціальний режим господарювання, який визначає порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану, більш детально регулює Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII. Згідно зі ст. 1 даного Закону воєнний стан є особливим правовим режимом, який запроваджується в Україні або її окремих місцевостях у випадку збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки територіальній цілісності та державній незалежності України. Стосовно суб'єктів господарювання особливий правовий режим воєнного стану може передбачати законодавче встановлення обмежень ряду їх прав та законних інтересів та додаткових обов'язків на період війни. Наприклад, відповідно до ч. 5 ст. 5 даного Закону після оголошення воєнного стану на керівників підприємств, установ та організацій покладається обов'язок забезпечити негайне прибуття народних депутатів на засідання Верховної Ради України та здійснення їхніх повноважень; а відповідно до пункту 4) ч. 1 ст. 6 обов'язок забезпечувати функціонування системи цивільного захисту. Відповідно до Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24 лютого 2022 року №64/2022 в Україні тимчасово на період дії воєнного стану можуть запроваджуватися тимчасові обмеження прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб в межах та обсязі, необхідних для забезпечення можливості впровадження заходів правового режиму воєнного стану, передбачених ч. 1 ст. 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану».

Відповідно до ч. 1 ст. 8 даного Закону військово командування та військової адміністрації можуть здійснювати наступні заходи правового режиму воєнного стану: 1) використання потужностей та трудових ресурсів підприємств, установ і організацій усіх форм власності для потреб оборони (пункт 3); 2) примусово відчужувати майно із приватної та комунальної власності, для потреб держави вилучати майно державних підприємств, господарських об'єднань з видачею про це документів встановленого зразка (пункт 4); 3) регулювання з метою забезпечення військових потреб роботи постачальників електронних комунікаційних мереж, інших підприємств, установ, організацій, послуг поліграфічних підприємств, видавництв, телерадіоорганізацій, закладів культури та засобів інформації (пункт 11); 4) вилучати у суб'єктів господарювання обладнання та технічні засоби зв'язку у випадку порушення ними вимог правового режиму воєнного стану (пункт 12); 5) забороняти торгівлю зброєю (пункт 13) (відповідний порядок встановлено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 року № 1457); 6) можуть встановлювати особливий режим у сфері виробництва та реалізації лікарських засобів, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України (пункт 14). Крім того, відповідно до пункту 25) ст. 15 даного Закону до повноважень військових адміністрацій віднесено також здійснення координації діяльності з відповідними

суб'єктами господарювання з метою забезпечення стабільного функціонування найважливіших об'єктів національної економіки.

Введення воєнного стану не може бути підставою для порушення прав і свобод фізичних та юридичних осіб (ст. 22 Закону). Якщо у особи протягом воєнного стану було примусово вилучено майно, після припинення воєнного стану вона має право вимагати у судовому порядку повернення такого майна (ч. 2 ст. 23 Закону).

Разом з тим, для забезпечення продовження діяльності відповідних суб'єктів господарювання законодавством передбачено полегшену процедуру призначення на посади керівників державних та комунальних підприємств, установ та організацій на період воєнного стану. Відповідно до ч. ч. 5, 6, 7 ст. 10 даного Закону у період воєнного стану такі особи призначаються без конкурсного відбору, на підставі поданої заяви, заповненої картки встановленого зразка та документів, що підтверджують наявність у таких осіб громадянства України, освіти та досвіду роботи відповідно до вимог, встановлених стосовно відповідних посад. Зазначені особи не подають декларацію особи, передбачену Законом України «Про запобігання корупції», та документ про підтвердження рівня володіння державною мовою, проте зобов'язані подати такі документи протягом трьох місяців з дня припинення воєнного стану.

Після запровадження воєнного стану в Україні державою в особі уповноважених органів було здійснено ряд важливих заходів для забезпечення належного функціонування економіки країни та здійснення у період війни господарської діяльності усіма зацікавленими суб'єктами господарювання.

Постановою Кабінету Міністрів України від 18 березня 2022 року № 314 «Деякі питання забезпечення провадження господарської діяльності в умовах воєнного стану» спрощено набуття права на здійснення тих видів господарської діяльності, які підлягають обов'язковому дозвільному регулюванню та ліцензуванню. Так, відповідні суб'єкти господарювання протягом воєнного стану мають можливість набутися право на здійснення певного, спеціального виду господарської діяльності шляхом подання лише декларації за встановленою формою до Міністерства економіки або до Міністерства внутрішніх справ (для суб'єктів охоронної діяльності). Така заміна обов'язку отримання ліцензій та інших видів дозвільних документів на можливість подання лише декларації фахівцями розглядається, як засіб дерегулювання, який полегшує умови господарювання. Хоча даним документом і передбачено перелік видів діяльності, які не можуть провадитися на підставі декларації протягом воєнного періоду (такими видами діяльності є господарська діяльність, пов'язана із використанням ядерної енергії, радіоактивних речовин, відходів, геологічна діяльність, спеціальне водовикористання та спеціальне використання лісових ресурсів, виробництво і використання зброї, зовнішньоекономічна діяльність, банківська діяльність, будівельна діяльність, діяльність в галузі телебачення і радіомовлення, діяльність у сфері охорони культурної спадщини, в галузі проведення лотерей та азартних ігор тощо). Після закінчення воєнного стану відповідним суб'єктам господарювання необхідно буде все ж таки отримати дозвільний документ у встановленому законом порядку у строк не пізніше одного місяця. Важливим позитивом для суб'єктів господарювання також є встановлення у даній Постанові зупинення на період воєнного стану перебігу строків звернення за отриманням публічних послуг, визначених законодавством. Важливим

позитивним явищем також є й автоматичне продовження на період воєнного стану строків дії діючих строкових ліцензій та документів дозвільного характеру.

Постановою Кабінету Міністрів України «Про деякі питання оборони та державних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» від 28 лютого 2022 року № 169 передбачено закупівлю вартістю понад 50 тисяч гривень без спрощених закупівель та електронного каталогу. Серед винятків ті випадки, які передбачають закупівлі для забезпечення функціонування критичної інфраструктури.

Стосовно здійснення зовнішньоекономічної діяльності Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання пропуску через митний кордон України в умовах воєнного стану» від 01 березня 2022 року № 174 запроваджено спрощене митне оформлення гуманітарної допомоги на підставі декларацій. Окремими нормативно-правовими актами деякі товари звільняються від оподаткування ПДВ; деякі товари заборонені для експорту; встановлено заборону здійснення транскордонних переказів валютних цінностей з України. Встановлено ембарго на торгівлю товарами з РФ.

Також було внесено зміни й до Податкового кодексу України та відповідного законодавства, яким визначено особливості оподаткування окремих операцій і подання податкової та фінансової звітності. Наприклад, фізичні особи-підприємці 1-ї та 2-ї груп на весь період дії воєнного стану звільняються від нарахування та сплати ЄСВ за себе та мобілізованих найманих працівників.

Воєнний стан вплинув і на динаміку орендних відносин у сфері господарювання. Оскільки Торгово-промислова палата України у своєму Листі від 28 лютого 2022 року засвідчила, що військова агресія Російської Федерації проти України є форс-мажорними обставинами, а за загальними правилами згідно з ч. 2 ст. 218 ГК ст. 617 ЦК особи звільняються від відповідальності за порушення зобов'язання, якщо таке порушення сталося внаслідок непереборної сили, орендар буде звільнений від відповідальності за порушення строку сплати орендної плати за господарським договором оренди. Окремо договором може бути передбачено й відстрочення виконання таких зобов'язань на строк дії зазначених обставин. Якщо ж через зазначені форс-мажорні обставини орендар не матиме можливості використовувати орендоване майно, і він має можливість підтвердити дані обставини відповідними доказами, тоді він згідно з ч. 6 ст. 762 ЦК звільняється від орендної плати за увесь час дії таких обставин.

Воєнний стан вплинув і на динаміку орендних відносин у державному секторі економіки. Відповідно до пункту 6-1 Прикінцевих та перехідних положень Закону «Про оренду державного та комунального майна» в умовах воєнного стану уряд може встановлювати інші умови передачі в оренду державного та комунального майна щодо стартової орендної плати, строків проведення аукціону, продовження договору оренди та запровадження автоматичної пролонгації договорів оренди, строк яких закінчується під час воєнного стану, на новий строк до припинення або скасування воєнного стану та на чотири місяці після його припинення або скасування.

Внесено також зміни й до пункту 18 Розділу Прикінцеві та перехідні положення ЦК, за якими у період воєнного стану та у тридцятиденний строк після його припинення або скасування позичальник, який прострочив виконання грошового зобов'язання за договором позики або кредиту звільняється від відповідальності за прострочення грошового зобов'язання (від сплати інфляційних), встановленої ст. 625 ЦК, а також

від сплати штрафних санкцій у зв'язку з таким простроченням. Штрафні санкції за прострочення такого господарського зобов'язання, нараховані з 24 лютого 2022 року підлягають списанню позикодавцем або кредитором.

Зазнали змін й земельні правовідносини суб'єктів господарювання. Зокрема, на період дії воєнного стану згідно з пунктом 27 Розділу Перехідні положення ЗК договори оренди, суборенди, емфітевзису, суперфіцію, земельного сервітуту земельних ділянок сільськогосподарського призначення усіх форм власності, строк користування земельними ділянками за якими завершився після введення воєнного стану, вважаються поновленими на один рік без волевиявлення сторін відповідних договорів та без здійснення реєстрації відповідної пролонгації.

Змін у правовому регулюванні зазнали й відносини щодо використання прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. Закон «Про захист прав інтересів осіб у сфері інтелектуальної власності під час дії воєнного стану, введеного у зв'язку із збройною агресією Російської Федерації проти України» передбачає зупинення перебігу строків вчинення дій, пов'язаних з охороною інтелектуальної власності. У випадку закінчення строку дії майнових прав інтелектуальної власності протягом періоду воєнного стану, вони залишаються чинними до дня, наступного за днем припинення або днем скасування воєнного стану. Після припинення або скасування воєнного стану, їх чинність може бути продовжена. Прийняття спеціального закону з питань охорони інтелектуальної власності у воєнний період є суттєвою гарантією реалізації для правоволодільців та користувачів у сфері інтелектуальної власності, серед яких велика кількість господарюючих суб'єктів.

Зазнала змін й сфера процесуальних відносин та строків. Згідно з пунктом 19 Розділу Прикінцеві та перехідні положення ЦК цілий ряд матеріальних та процесуальних строків пролонгуються на період дії воєнного стану: серед них строки загальної позовної давності, спеціальної позовної давності та строки зміненої позовної давності, строки позовної давності, що застосовується до вимог у зв'язку з недоліками проданого товару, строки позовної давності, що застосовується до вимог про розірвання договору дарування, строки позовної давності, що застосовується до вимог, які випливають з договору дарування, строки позовної давності щодо оскарження дій виконавця заповіту; строки реалізації права переважної купівлі частки у праві спільної часткової власності; строки, пов'язані із реалізацією договору поруки.

Зазнала змін й сфера виконавчих процесуальних правовідносин. Згідно з пунктом 10-2 Розділу Прикінцеві та перехідні положення Закону «Про виконавче провадження» було, зокрема, зупинено вчинення виконавчих дій щодо виконавчих проваджень, стягувачами у яких є Російська Федерація чи її громадяни, або юридичні особи. Також у період воєнного стану фізичним особам дозволено здійснювати видаткові операції з рахунків, на які накладено арешт, але на суму не більше 100 тисяч гривень. Юридичним особам дозволено здійснювати видаткові операції з рахунків, на які накладено арешт, лише для виплати заробітної плати і в розмірі не більше 5 мінімальних розмірів заробітної плати на місяць на одного працівника, а також для сплати податків та інших обов'язкових платежів тощо.

Щодо здійснення господарського судочинства в умовах воєнного стану слід зазначити, що суди усіх юрисдикцій працюють у звичайному, штатному режимі. У тих населених пунктах, які зазнали руйнувань і суди не здатні здійснювати правосуддя,

відповідно була змінена територіальна підсудність на інші області та міста. Стосовно роботи судової системи у воєнний період Рада суддів України видала Рекомендації від 02 березня 2022 року. Відповідно до даних Рекомендацій суддям надано поради за можливості відкладати розгляд справ, окрім невідкладних судових розглядів, та знімати з розгляду судові справи, у яких учасники судового процесу не мають можливості подати заяву про відкладення розгляду справи через за діяння до функціонування критичної інфраструктури, через вступ до Збройних сил України, через вступ до підрозділів територіальної оборони або не можуть прибути до суду у зв'язку з небезпекою для життя.

Висновки. Держава попідкувалася про створення необхідних умов провадження господарської та підприємницької діяльності зацікавленими суб'єктами в умовах війни, передбачивши відповідний механізм у законодавстві, надавши відповідь на основні ключові питання її організаційного забезпечення.

Саме Конституцією України та Законом України «Про правовий режим воєнного стану» визначено правовий статус та обмеження прав і свобод громадян та прав і законних інтересів юридичних осіб в умовах воєнного стану (ст. 20 Закону). Органи державної влади, уповноважені видавати ліцензії та надавати адміністративні послуги у сфері господарювання, зобов'язані продовжувати свою роботу та відповідно функціонують. Повністю розірвано майже усі господарські зв'язки із державо-агресором.

Спеціальний режим господарювання, яким визначено порядок здійснення господарської діяльності в умовах воєнного стану характеризується, як наявністю заборон та обмежень стосовно прав та інтересів суб'єктів господарювання, так і наявністю ряду важливих пільг.

У кінцевому підсумку вжитих заходів виявилось достатньо для забезпечення безперерйного ведення господарської та підприємницької діяльності усіма зацікавленими суб'єктами, підприємствами, установами та організаціями різних форм власності. А встановлення належного порядку господарювання є запорукою перемоги.

1. Гордійчук Д. Які підприємства постраждали від російських окупантів. Список активів. 12 квітня 2022. Проєкт «Економічна правда» [електронний ресурс] URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/12/685601/> (дата звернення: 08.10.2022);
2. Загальна сума прямих збитків інфраструктури зросла до \$ 114,5 млрд/ Проєкт «Росія заплатить». 8 вересня 2022. Веб-сайт KSE Institute [електронний ресурс] URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-priyamih-zbitkiv-infrastrukturi-zroslo-do-114-5-mlrd/> (дата звернення: 08.10.2022);
3. Шевченко К. Скоординована макроекономічна політика в умовах війни. 16 серпня 2022. Портал новин LB.ua. [електронний ресурс] URL: https://lb.ua/economics/2022/08/16/526406_skoordinovana_makroekonomichna.html (дата звернення: 08.10.2022);
4. Липських О. Аналіз розвитку економіки України в умовах воєнного стану від Василя Хмельницького. 15 вересня 2022. Портал LIGA ZAKON [електронний ресурс] URL: https://biz.ligazakon.net/news/213969_analz-rozvitku-ekonomiki-ukrani-v-umo_vakh-vonnogo-stanu-ud-vasilya-khmel'nitskogo (дата звернення: 08.10.2022);
5. Прохоренко М.М. Правове регулювання господарської діяльності та господарських відносин в особливий період. Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2016. № 2 (39). С.151-161;
6. Обіход Т.В. Головні засади економіки України в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2022. №4. [електронний ресурс] URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-03-02/2022-4-03-02> (дата звернення: 30.09.2022);
7. Костьов'ят Г.І., Куриліна О.В., Гавриленко А.С. Шляхи відновлення національної економіки в умовах воєнного стану. Наукові перспективи. 2022. № 4 (22). [елек-

тронний ресурс] URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1473/1471> (дата звернення: 30.09.2022); 8. Швидка Т.І., Халецька К.І. Шляхи вдосконалення законодавства про спеціальні режими в умовах воєнного стану. Часопис цивілістики. 2022. № 45. С. 88-93; 9. Хребтова А.А., Таран І.О. Право власності в умовах воєнного стану. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право. 2022. Випуск 70. С.210-213; 10. Лутак О.М. Фінансово-економічні процеси в Україні в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. 2022. Випуск 12. С.217-225; 11. Ментух Н.Ф., Шевчук О.Р. Правові аспекти оподаткування господарської діяльності суб'єктів господарювання в Україні в умовах воєнного стану. Наукові записки. Серія: Право. 2022. Випуск 12. С.64-69; 12. Манжура О.В., Краус Н.М., Краус К.М. Інструменти та механізми регулювання валютного ринку в умовах інституціональних змін національної економіки. European scientific journal of Economic and Financial Innovation. 2022. №2 (10). С.4-18; 13. Коба О.В. Економічна безпека будівельної галузі в умовах викликів і загроз воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. Випуск №42. [електронний ресурс] URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604/1541> (дата звернення: 30.09.2022); 14. Скрипник С.В., Процевят О.С., Воронова О.В. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. Випуск №38. [електронний ресурс] URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262> (дата звернення: 30.09.2022).

1. Gordiychuk, D. (2022). Which enterprises were most affected by Russian invaders. List of asstes. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/04/12/685601/>; 2. The total amount of direct damage to infrastructure increased to \$ 114,5 billion. (2022). Retrieved from <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-zroslo-do-114-5-mlrd/>; 3. Shevchenko K. (2022). Coordinated Macroeconomic Policy in Wartime is Key to Victory. Retrieved from https://en.lb.ua/news/2022/08/16/16615_coordinated_macro-economic_policy.html; 4. Lipskyi O. (2022). Analysis of the development of the economy of Ukraine in the conditions of martial law by Vasyl Khmelnytskyi. Retrieved from https://biz.ligazakon.net/news/213969_analz-rozvitku-ekonomki-ukrani-v-umovakh-vonno-go-stanu-vd-vasilya-khmelnitskogo; 5. Prohorenko M. M. (2016). Legal regulation of economic activity and economic relations in a special period. *Legal Bulletin and Space Law*, № 2 (39). PP. 151-161; 6. Obikhod T.V. (2022). The main principles of Ukraine's economy under martial law. *Problems of modern transformations. Series: economics and management*, №4. Retrieved from <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-03-02/2022-4-03-02>; 7. Kostoviyat H. I., Kurylina O. V., Havrylenko A. S. (2022). Ways of recovery of the national economy in the conditions of martial time. *Scientific perspectives*, №4 (22). Retrieved from <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/1473>; 8. Shvydka T.I., Khaletska K.I. (2022). Improving the legislation on special modes during the conditions of martial state. *Journal of Civil Studies*, № 45. PP. 88-93; 9. Khrebtova A.A., Taran I.O. (2022). Property rights in martial law. *Uzhhorod National University Herald. Series: Law*, №70. PP. 210-213; 10. Lutak O.M. (2022). The financial and economic processes in Ukraine under the conditions of martial state. *Scientific notes. Series: law*, №12. PP. 217-225; 11. Mentukh N.F., Shevchuk O.R. (2022). Legal aspects of economic activity of business entities in Ukraine under martial law. *Scientific notes. Series: law*, №12. PP. 64-69; 12. Manzhura O.V., Kraus K.M., Kraus N.M. (2022). Instruments and mechanisms of foreign exchange market regulation under institutional changes of the national economy. *European scientific journal of Economic and Financial Innovation*, №2 (10). PP. 4-18; 13. Koba O.V. (2022). Economic security of the construction industry in the conditions of challenges and threats of the martial state. *Economy and Society*, №42. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1604/1541>; 14. Skrypnyk S.V., Protseviat O.S., Voronova O.V. (2022). Peculiarities of regulation of foreign economic activity in the conditions of martial time. *Economy and Society*, №38. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1308/1262>.